

Vier jaar Reaganomics

De Amerikanen houden van records en president Reagan doet zijn best om hen wat dit betreft niet teleur te stellen. Zo boekte de Amerikaanse economie vorig jaar de hoogste groei sinds dertig jaar, de laagste inflatie in bijna twintig jaar, de sterkste daling van de werkloosheid sinds de tweede wereldoorlog, het grootste betalingsbalanstekort (in % van het bruto nationaal produkt) van deze eeuw, de hoogste dollarkoers sinds het loslaten van de vaste pariteit met het goud en het omvangrijkste tekort op de begroting in de economische historie van de VS (bijna \$200 mrd.). Wat er ook van vier jaar Reaganomics kan worden gezegd, in elk geval niet dat het een kleurloze episode uit de Amerikaanse economische geschiedenis was. Iets anders is of het oordeel over deze periode uiteindelijk positief of negatief zal uitvallen. Dat valt op dit moment nog moeilijk te voorspellen, want het tijdperk-Reagan is nog niet ten einde en de effecten van het gevoerde beleid zijn nog niet volledig duidelijk. De balans die in dit nummer van *ESB* van vier jaar Reaganomics wordt opgemaakt 1), kan dan ook niet anders dan een voorlopige zijn.

Toen Ronald Reagan in 1981 aan het bewind kwam, bevond de Amerikaanse economie zich in een tamelijk ontredde toestand: de economische groei was verdwenen, de inflatie lag boven de 10%, het begrotingstekort was flink opgelopen en de produktiviteitsstijging in de economie bleef al jarenlang sterk achter bij die van de concurrenten. President Reagan beloofde drastische hervormingen om in deze situatie verandering te brengen. Daartoe moest er naar zijn mening ruimte voor de particuliere sector worden geschapen en moest de aanbodzijde van de economie worden versterkt. Centraal in zijn aanpak stonden belastingverlagingen, deregulering, bezuinigingen op overheidsuitgaven met uitzondering van defensie en een krap monetair beleid gericht op inflatiebestrijding. Reaganomics was echter geen onmiddellijk succes. In 1982 raakte de Amerikaanse economie, evenals trouwens de economieën van andere OECD-landen, in een diepe recessie. Het krappe monetaire beleid dreef de rentevoet zo hoog op, dat de wereld bijna in een schuldencrisis werd gestort. Pas na de versoepeling van het monetaire beleid in de VS eind 1982 daalde de rente en krabbelde de Amerikaanse economie weer op. De economische groei steeg tot 3¼% in 1983 en zelfs tot bijna 7% in 1984. Dit herstel bleef niet tot de VS beperkt. Via een sterke stijging van de import vervulde de Amerikaanse economie de rol van locomotief voor de internationale conjunctuur. Overal verbeterde de economische situatie zich. Helaas ging het Amerikaanse herstel echter gepaard met begrotings- en betalingsbalanstekorten die op lange termijn onhoudbaar zijn en het conjunctuurherstel weer kunnen opbreken.

Tot de belangrijkste successen van vier jaar Reaganomics moet worden gerekend dat de hardnekkige inflatie van de jaren zeventig nu definitief lijkt te zijn bedwongen. Bij een verstandig monetair en fiscaal beleid zullen ook de inflatieverwachtingen afnemen en kan de rente dalen, waardoor het internationale schuldenvraagstuk minder nijpend wordt en de voorwaarden voor voortgezette groei verbeteren. Positief is ook dat er een herstructurering van de economie heeft plaatsgevonden, waarbij weliswaar werkgelegenheid in traditionele sectoren verloren is gegaan, maar ook ruimte is ontstaan voor nieuwe activiteiten in technologisch geavanceerde sectoren, waar soms zeer hoge groeicijfers worden bereikt. Gemiddeld over de periode 1980 t/m 1984 wijkt de economische groei in de VS niet erg veel af van de trendwaarde van de laatste twintig jaar is (zo'n 3%), maar dank zij de herstructurering zijn er nu betere condities voor voortgezette groei dan vier jaar geleden. Een belangrijke prestatie is ten slotte dat er in de afgelopen twee jaar in de VS meer dan 7 miljoen nieuwe banen zijn gecreëerd. Dit is niet alleen te danken aan het aantrekken van de conjunctuur, maar ook aan de flexibiliteit op de arbeidsmarkt, die in de VS aanmerkelijk groter is dan in Europa. Deze flexibiliteit betreft niet zozeer de mobiliteit van arbeid, zoals vaak wordt verondersteld, maar het proces van loonvorming. De VS kennen in vergelijking met de landen van Europa een grotere reële-loonflexibiliteit en aanzien-

lijk meer loondifferentiatie 2). En dit is misschien wel een van de belangrijkste lessen van vier jaar Reaganomics: flexibel werkende markten zijn buitengewoon belangrijk voor het creëren van economische groei en werkgelegenheid en als aan die voorwaarde is voldaan is het helemaal niet uitgesloten om in een tijd van snelle automatisering uitbreiding van werkgelegenheid te realiseren.

Tegenover deze successen van vier jaar Reaganomics staan enkele duidelijke minpunten. In de eerste plaats is het *begrotingstekort* in de VS volledig uit de hand gelopen. De belastingverlagingen van Reagan hebben niet tot de voorspelde inverdieneffecten geleid, maar tot een structurele verhoging van het tekort. Zoals het er nu naar uitziet valt er ook in de komende jaren op dit punt niet veel verbetering te verwachten. Niet alleen kondigen zich voor het lopende begrotingsjaar al weer tegenvallers aan omdat van te hoge groeicijfers is uitgegaan, maar ook heeft president Reagan verdere belastinghervormingen tot hoogste binnenlandse prioriteit verklaard. Hij zal daar voorrang aan geven boven het vermindere van het tekort. Bij blijvend hoge tekorten zal een steeds hogere rente nodig zijn om voldoende kapitaal aan te trekken voor de financiering ervan. Bovendien kunnen de begrotingstekorten inflatoir werken en verdwijnt op een gegeven moment het vertrouwen in de Amerikaanse economie. Dit staat een evenwichtige economische groei in de weg en schaadt niet alleen de binnenlandse maar ook de internationale conjunctuur.

In de tweede plaats zijn er belangrijke onevenwichtigheden op de *lopende rekening* van de betalingsbalans. Door de hoge koers van de dollar is de handelsbalans tussen de VS en de rest van de wereld uit het lood geslagen. Steeds meer bedrijven en sectoren voelen de gevolgen van de sterke internationale concurrentie aan den lijve en worden met inkrimping of sluiting bedreigd. Als reactie hierop is er in de VS een zeer krachtige lobby voor protectionistische maatregelen ontstaan. Het is voor een regering buitengewoon moeilijk om een dergelijke pressie te weerstaan. In meer of minder openlijke vorm zullen er allerlei handelsbarrières worden opgeworpen, die op hun beurt weer tegenmaatregelen oproepen en uiteindelijk tot regelrechte handelsconflicten kunnen uitgroeien. Dit is een ernstige bedreiging voor de economische ontwikkeling op middellange termijn.

In de derde plaats kleven er gevaren aan de hoge koers van de dollar. Een plotselinge ineenstorting van de koerss wanneer beleggers hun vertrouwen in de Amerikaanse economie verliezen, zou tot paniek op de geldmarkten kunnen leiden en het hele internationale financiële bestel ontregelen. Deze dreiging is vanzelfsprekend niet bevorderlijk voor de rust op de internationale valutamarkten.

Het is niet gezegd dat de hier vermelde onheilen zullen optreden. Maar het feit dat deze onevenwichtigheden aanwezig zijn bestempelt Reaganomics tot een riskante economische politiek. Slechts de toekomst zal uitwijzen of er niet te grote risico's zijn genomen. Een ding kan echter nu al worden vastgesteld. De afkeer van „big government”, de weerstand tegen hoge(re) belastingen, de wens tot deregulering en de herwaardering van het marktmechanisme, die kenmerkend zijn voor Reaganomics, zijn internationaal sterk aangeslagen, ook in landen waar linkse of sociaal-democratische regeringen aan het bewind zijn. Wat dit betreft kan nu al worden vastgesteld dat Reaganomics een duidelijk stempel op de economische politiek in de wereld heeft gedrukt.

L. van der Geest

1) De artikelen in dit nummer zijn als voordrachten gepresenteerd op het congres „Vier jaar Reaganomics; de gevolgen voor Nederland”, dat op 8 mei 1985 door de Kring van Amsterdamse economen te Amsterdam werd gehouden.

2) Zie Organisatie voor Strategisch Arbeidsmarktonderzoek, *Het werkgelegenheidswonder in de Verenigde Staten: mythe of werkelijkheid?*, OSA-voorstudie nr. 4, 's-Gravenhage, 1985.